

WERELD
MUZIEK

zaterdag 24 januari 2009
Kleine Zaal – 20.15 uur
Polyfonie – tweede concert

D'Ame D'Amour:

Monique Rasoanirina	zang
Hantamalala Vonimparany	zang
Gabrielle Raharimalala	zang

'Polyfonie van Madagascar':

Hoegnaza

Mitomany

Hasosora

Hainay

Dango-dango

Balady

Voatse

Jiny

Ny biby

Kiaky

Ringa

Priere

Benaiky

(programma en volgorde onder voorbehoud)

Madagascar

De Republiek Madagascar, ook wel bekend als de Republiek Malagasië, is een eiland in het zuidoosten van Afrika, ongeveer 500 kilometer voor de kust van Mozambique, dus ruim onder de evenaar gelegen. De Nederlander denkt bij een eiland meestal aan een klein lapje grond in zee; Madagascar echter is, met een oppervlakte van bijna 600.000 km², iets groter dan Frankrijk en is daarmee – na Groenland, Nieuw-Guinea en Borneo – het op drie na grootste eiland ter wereld. Vanwege de relatief geïsoleerde ligging heeft zich op Madagascar een unieke bio-diversiteit ontwikkeld, met planten en dieren die nergens anders ter wereld voorkomen; hierom wordt Madagascar ook wel het 'achtste continent' genoemd.

Archeologisch onderzoek heeft uitgewezen dat zich tussen 500 en 200 voor Christus zeevarenden uit Indonesië en Polynesië (de eilanden in de Stille Oceaan) op Madagascar hebben gevestigd. Vermoedelijk in dezelfde periode zijn ook mensen uit het gebied dat nu Mozambique is naar het eiland overgestoken. De gedocumenteerde geschiedenis van het eiland begint in de zevende eeuw na Christus met de komst van Arabieren, die aan de noordwestelijke kust handelsposten openden. In deze tijd leefde de bevolking van Madagascar in verschillende stammen, waarvan de restanten nog voortbestaan in de etnische groeperingen binnen de huidige bevolking van Madagascar.

Het eerste contact met Europa werd in 1500 gelegd door de Portugezen, die op doorreis naar India een deel van hun vloot bij Madagascar achterlieten om handelsbetrekkingen op te zetten. In de zeventiende eeuw volgden de Fransen, die tevergeefs probeerden het eiland te kolonialiseren, maar binnen de handel de macht van de Portugezen overnamen. In de achttiende eeuw verloor Frankrijk de macht over Madagascar aan de leiders van de Merina, de toen grootste etnische groep op het eiland. Deze hegemonie zou voortduren tot 1896, toen het Franse parlement besloot Madagascar definitief te annexeren. In 1960 werd Madagascar weer onafhankelijk verklaard. Vanwege de eeuwenlange dominantie van Frankrijk is het Frans nog steeds de officiële taal van het eiland; de volkstaal echter – het Malagasi – is duidelijk verwant aan de talen uit Indo- en Polynesië.

Muziek op Madagascar

Momenteel leven op Madagascar ruim 17 miljoen mensen, verdeeld over 22 regio's die op korte termijn zullen worden samengevoegd tot zes provincies. Madagascar heeft door de eeuwen heen allerlei culturele invloeden ondervonden: op het eiland zelf vanuit de verschillende etnische groeperingen, en van buitenaf uit Zuidoost-Afrika, de Arabische wereld, Frankrijk, Engeland, India, Indonesië en Polynesië. Het is dus niet verwonderlijk dat de Malagasische cultuur, en dus ook de muziek, rijk geschakeerd is.

Vanwege de export van diverse grondstoffen en producten – Madagascar voorziet voor een kwart in de mondiale behoefte aan vanille, een belangrijk bestanddeel van de immer populaire frisdank cola –, is de Malagasische economie naar Afrikaanse maatstaven genomen redelijk gezond. De economie van het eiland wordt door de politieke leiding duidelijk in de richting van de globalisering gestuurd, dus westerse popidolen als Madonna, Michael Jackson en Mariah Carey zijn ook op Madagascar populair en bepalend voor de muziekcultuur. Maar de meeste Malagasische muziek vindt nog steeds zijn oorsprong in de eeuwenoude traditionele muziekstijlen van het eiland.

Madagascar is van noord tot zuid doortrokken van een bergmassief. De bevolking in de hooglanden komt oorspronkelijk uit Polynesië. In de traditionele muziek uit de noordelijke hooglanden wordt veel gespeeld op de *valiha*, een van bamboe gemaakte cither (tokkelinstrument), die in vergelijkbare vorm nog steeds in West-Indonesië voorkomt. De *valiha* is vooral door de legendarische citherspeler Rakotozafy bekend geworden. Verder zijn er de *sodina*, een bamboefluit, en de *kabosy*, een gitaar met een van oorsprong vierkante klankkast. De dood in 2001 van *sodina*-speler Rakoto Frah, zeer geliefd binnen de Afrikaanse traditionele popmuziek, leidde op Madagascar tot nationale rouw. Typerend voor de traditionele muziek in de zuidelijke hooglanden zijn de *jevy voatova*, een harp waarvan de klankkast is gemaakt van een kalebas (verwant aan de West-Afrikaanse *kora*), en de *lokanga*, een driesnarig strijkinstrument.

Opmerkelijk is dat in de laaggelegen kustgebieden de genoemde instrumenten juist veel meer naast elkaar voorkomen dan in de hooglanden, hetgeen erop zou kunnen duiden dat muziek op Madagascar niet aan de kusten van het eiland maar in de bergen is ontstaan.

D'Ame D'Amour

De vocale muziek van Madagascar, waar D'Ame D'Amour ('Over de Ziel van Liefde') deel van uitmaakt, is in hoofdzaak meerstemmig, en is sterk verwant aan de zangkunst uit Zuid-Afrika. Een belangrijk aspect van de muziek uit deze regio is dat de gesproken taal in hoge mate bepalend is voor de muzikale stijl. Met name het ritme van het gesproken woord is zodanig dominant, dat vocale muziek klinkt alsof het slagwerkmuziek is.

Even basaal is de relatie tussen muziek en dans. Opmerkelijk is dat binnen veel Afrikaanse culturen het onderscheid tussen dans en muziek niet eens bestaat. Beweging in ritmische patronen is de onderliggende verbinding tussen beide expressievormen, een relatie die in de westerse kunstmuziek soms heel abstract is maar die op het Afrikaanse continent in veel gebieden nog een essentieel deel van het mens-zijn is.

In veel Afrikaanse culturen, maar zeker ook op Madagascar, is muziek onderdeel van rituelen, uitgevoerd bij onder meer geboorte, overgang naar volwassenheid, huwelijk en overlijden. Muziek functioneert hierbinnen als middel om mensen in trance te brengen, zodat ze opgaan in de sociale gebeurtenis die het ritueel vertegenwoordigt.

De percussieve invloed van het gesproken woord en de verbondenheid met lichamelijke beweging, gezamenlijk resulterend in de transcendente werking van veel Afrikaanse muziek, zijn duidelijk te horen en te zien in de optredens van D'Ame D'Amour. De zangeressen zingen meerstemmig, maar de teksten worden door alle drie strak in eenzelfde ritme gezongen. Korte formules, met markante ritmes en vaak eenvormig in melodisch verloop, worden voortdurend herhaald en vormen op den duur een haast magische klankweefsel, dat af en toe wordt doorbroken met solistische uithalen. De westerse muziekethiek, waarin het voortdurend origineel dan wel persoonlijk willen zijn centraal staat, is hier geheel afwezig. Het gezongen woord, herhaalde ritmische impulsen en welluidende samenklanken dienen hier niet een artistiek doel op zich, maar zijn de expressie van menselijke emoties, die ook zonder begrip van de gezongen tekst zonder omwegen aankomt.

Arjan van Dijk

Meer wereldmuziek in de kleine zaal:

Marokko

zondag 1 maart 2009, 20.15 uur, Kleine Zaal

Ballaké Sissoko, kora (harpluit)

Driss El-Maloumi, 'ud (luit)

Rajery, valiha (citer van bamboe)

In dit concert versmelt de sonore klank van de klassieke Arabische luit met de zilveren zang van de koninklijke harpluit kora en de lichtvoetige tonen van de exotische citer valiha tot en trans-Afrikaans geluid.

De 'ud-virtuoos Driss El-Maloumi speelt samen met kora-speler Ballaké Sissoko en valiha-speler Rajery: drie top-musici uit respectievelijk Marokko, Mali en Madagaskar. Vandaar de naam van het trio '3MA'. Een Arabische melodie wordt omspeeld door een klaterende frase van de kora of alterneert met het getokkel van de valiha.

Toegang: € 31,50 (CJP € 21,00)

Kaarten zijn te koop aan de kassa van het Concertgebouw, dagelijks tussen 10-17 uur. Bestellen kan ook via 020-6718345 (dagelijks tussen 10-17 uur) of via www.concertgebouw.nl.